

ВІДГУК

офіційного опонента
на дисертаційну роботу
Качковського Олександра Дмитровича
на тему:

«Девелопмент підприємств залізничного транспорту в умовах мобілізаційної економіки»

представлену на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дисертаційної роботи

Актуальність дисертаційного дослідження Качковського Олександра Дмитровича зумовлена тим, що в умовах економічної нестабільності та трансформаційних викликів визначальне значення для забезпечення стійкості національної економіки мають підприємства стратегічних галузей, провідне місце серед яких належить залізничному транспорту, адже він є системоутворюючим елементом транспортної інфраструктури держави, що забезпечує безперервність виробничо-логістичних процесів, стабільність господарських зв'язків і функціонування внутрішнього та зовнішнього ринків. У зв'язку з цим дослідження, присвячене проблематиці розвитку підприємств залізничного транспорту, є своєчасним, науково значущим і практично затребуваним. Особливої уваги розвиток підприємств залізничного транспорту набуває в контексті забезпечення економічної стабільності держави, оскільки сприяє підтриманню експортно-імпортних операцій, інтеграції України до європейського економічного простору та зміцненню національної логістичної системи. В умовах воєнного стану роль залізничного транспорту суттєво посилюється, адже саме він забезпечує перевезення стратегічно важливих вантажів, гуманітарної допомоги, а також здійснення евакуаційних заходів.

Водночас нові виклики, спричинені воєнними умовами, актуалізують необхідність переосмислення підходів до девелопменту підприємств залізничного транспорту як комплексного процесу стратегічного розвитку, що передбачає модернізацію технічної бази, впровадження інноваційних рішень, реалізацію ефективної інвестиційної політики та вдосконалення системи управління. У цьому контексті механізм девелопменту розглядається як інструментарій забезпечення розвитку підприємств, який інтегрує економічні методи, сучасні управлінські підходи та інструменти державного регулювання. Особливої актуальності проблематика девелопменту підприємств залізничного транспорту набуває в умовах мобілізаційної

економіки та повоєнного відновлення держави, оскільки саме від ефективності функціонування критичної транспортної інфраструктури значною мірою залежать конкурентоспроможність галузі, стійкість економічної системи та перспективи соціально-економічного розвитку України.

У зв'язку із викладеними аргументами, дисертаційне дослідження Качковського О. Д., у якому здійснено теоретичне узагальнення та розроблено науково-практичні рекомендації щодо формування механізму девелопменту підприємств залізничного транспорту в умовах мобілізаційної економіки, є актуальним, а його мета та завдання своєчасними.

Дисертаційне дослідження є складовою науково-дослідної теми кафедри управління та бізнес-адміністрування Державного податкового університету «Секторальні імперативи розвитку та стійкості бізнесу під час воєнних дій і післявоєнний період» (номер державної реєстрації 0124U004757).

Оцінювання обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни

Основні наукові положення, висновки та практичні рекомендації, представлені в дисертації Качковського О. Д., характеризуються достатнім рівнем обґрунтованості та достовірності, що підтверджується глибоким опрацюванням і аналізом значного обсягу наукових праць вітчизняних та зарубіжних науковців щодо теоретичних основ та методичних підходів до девелопменту підприємств залізничного транспорту, використанням статистичних даних та інформаційних джерел, а також узагальненням практичного досвіду функціонування підприємств галузі. Визначені в дослідженні цілі та завдання відповідають сформованій темі роботи. Дисертація характеризується змістовністю, логічністю та структурованістю викладу матеріалу.

Основними науковими здобутками автора Качковського О. Д., задекларованими в дисертації є наступні:

науковий підхід до дослідження механізму девелопменту підприємств залізничного транспорту, який на відміну від традиційного, характеризується оцінюванням факторів, що є передумовами до інвестиційної діяльності та відображає послідовність етапів і логіку взаємозв'язків між ключовими елементами процесу управління конкурентоспроможністю та інвестиційною діяльністю в умовах мобілізаційної економіки;

методичний підхід до визначення рівня конкурентоспроможності підприємств залізничного транспорту, методика розрахунку інвестиційної програми проєктів оновлення парку вантажних локомотивів, а також підхід до формування стратегії розвитку підприємств з урахуванням національних пріоритетів;

теоретичні положення щодо сутності девелопменту підприємств, визначення мобілізаційної економіки, підходи до інвестиційної діяльності підприємств галузі, а також механізм управління девелопментом підприємств залізничного транспорту, який відповідає вимогам воєнного часу та можливостям адаптації стратегії розвитку АТ «Укрзалізниця» до положень Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року.

Дослідження виконано за допомогою використання загальнонаукових та спеціальних методів, таких як: аналізу та синтезу; абстрактно-логічного; економіко-статистичного; розрахунково-конструктивного; експертних оцінок, узагальнення тощо. Взаємоузгодження результатів дисертаційного дослідження, одержаних зазначеними методами, є вагомим індикатором достовірності результатів дисертаційної роботи Качковського О. Д.

В якості інформаційної бази наукового пошуку автором використано закони та нормативно-правові джерела органів законодавчої та виконавчої влади транспортної залізничної сфери України, що забезпечує їх об'єктивність і достовірність. Аналітична частина дисертації базується на використанні офіційних статистичних даних. Усі положення дослідження підтверджуються фактичними матеріалами, а отримані прикладні результати відзначаються аргументованістю, що досягається за рахунок використання широкого кола наукових джерел і аналітичних матеріалів.

Основні наукові положення, висновки і практичні рекомендації є логічно взаємопов'язаними та послідовними. Узгодженість мети, завдань і результатів дослідження витримано протягом усієї роботи. Отже, поставлене наукове завдання у дисертаційній роботі виконано повністю, здобувач повною мірою опанував методологію наукової діяльності.

Оцінювання змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності

За своїм змістом дисертаційна робота здобувача Качковського О. Д. повністю відповідає Стандарту вищої освіти за спеціальністю 051 «Економіка» відповідно до освітньої програми «Економіка». Дисертаційна робота є завершеною науковою працею та свідчить про наявність особистого внеску здобувача у науковий напрямок «Економіка».

Розглянувши звіт подібності за результатами перевірки дисертаційного дослідження на текстові збіги, можна зробити висновок, що дисертаційна робота Качковського Олександра Дмитровича є результатом самостійних досліджень здобувача, не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Робота виконана з дотриманням принципів академічної доброчесності, містить належні посилання на використані ідеї та тексти інших авторів джерел, коректно відображає результати дослідження та не містить ознак порушень авторського права.

Мова та стиль викладання результатів

Дисертаційний матеріал викладено у науковому стилі державною мовою. Робота характеризується науковою коректністю, цілісністю, логічною послідовністю викладення та структурованістю матеріалу; кількість розділів та підрозділів тексту дисертації повністю відображає сутність проведених наукових досліджень та є оптимальною з погляду отриманих результатів. Оформлення роботи чітке та підкреслює найважливіші моменти.

Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел, який нараховує 145 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 177 сторінок. Робота містить достатню кількість таблично-ілюстративного матеріалу (35 таблиць, 6 рисунків), додатки.

У вступі висвітлено актуальність дисертаційного дослідження, стан розробки тематики у вітчизняній науці та за межами країни, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів дослідження, а також особистий внесок здобувача та інформація про апробацію результатів дисертаційної роботи.

Перший розділ *«Теоретичні основи девелопменту підприємств залізничного транспорту в умовах мобілізаційної економіки»* присвячений дослідженню поглядів науковців щодо теоретичних засад девелопменту підприємств залізничного транспорту, огляду підходів та передумов вибору напрямків і основних його пріоритетів в умовах мобілізаційної економіки. В розділі автором зроблено уточнення сутності девелопменту, як інтеграційної категорії, що поєднує елементи розвитку, модернізації, інновацій та стратегічного управління. Його сутність полягає у забезпеченні стійкого розвитку, підвищенні конкурентоспроможності та адаптивності транспортної системи до викликів воєнного часу чи криз, зокрема, на підтримку логістичних зв'язків, перевезення стратегічних вантажів і забезпечення економічної стабільності держави на основі поєднання державного регулювання, інвестиційної підтримки та впровадження інноваційних технологій (с. 19 - 34). Здійснено компаративний аналіз підходів до девелопменту підприємств залізничного транспорту та з'ясовано, що у світовій практиці сформувались декілька його базових моделей: організаційно-економічна, технічна, інвестиційна, соціально-економічна та екологічна. Щодо України, то актуальним натеper є збереження стратегічного контролю держави над інфраструктурою при одночасному залученні приватного капіталу, міжнародного фінансування та інноваційних технологій, які спрямовані на модернізацію інфраструктури та рухомого складу; розвиток швидкісних і інтермодальних перевезень; цифрову трансформацію та автоматизацію логістичних процесів; екологічну стійкість і енергоефективність; формування

кадрового потенціалу, здатного діяти в умовах криз; розширення міжнародного співробітництва та залучення інвестицій (с. 34-51). Запропоновано оцінювання девелопменту підприємств залізничного транспорту здійснювати за ключовими параметрами та показниками їх діяльності, які характеризують рівень розвитку, ефективність функціонування та конкурентні позиції на ринку із застосуванням спрощеного, але інформативного підходу, який дозволяє систематизувати зазначені напрями розвитку, визначити їх пріоритетність та сформувати інформаційну основу для прийняття управлінських рішень в умовах обмеженості ресурсів та підвищених ризиків (с. 51-59).

У другому розділі *«Особливості девелопменту підприємств залізничного транспорту в умовах мобілізаційної економіки»* здобувачем проведено поглиблений економіко-статистичний аналіз розвитку підприємств залізничного транспорту, здійснено оцінку рівня їх конкурентоспроможності в умовах мобілізаційної економіки. Встановлено, що залізничний транспорт України, представлений сукупністю державних і приватних суб'єктів господарювання, серед яких провідна роль належить АТ «Укрзалізниця», яке має системний та багатокомпонентний характер, зумовлений сукупністю стратегічних, техніко-технологічних і фінансово-організаційних чинників. З'ясовано, що ключовими стримувальними факторами розвитку більшості підприємств залізничного транспорту є високий рівень зношеності основних фондів, дефіцит сучасних пасажирських вагонів і збільшення витрат на енергоносії та зроблено висновок, що подальший розвиток галузі потребує комплексного оновлення парку рухомого складу, модернізації вокзальної інфраструктури, розширення міжнародних маршрутів та цифровізації сервісів обслуговування пасажирів (с. 62-110). Враховуючи стратегічне значення залізничних перевезень, проведено оцінку рівня конкурентоспроможності підприємств цієї сфери в умовах мобілізаційної економіки методом зваженого сумарного індексу (Weighted Sum Method, WSM) через визначення інтегрального рівня конкурентоспроможності, що враховує не лише фінансово-економічні результати діяльності, а й технічні, організаційні та інноваційні параметри. Проведена оцінка конкурентоспроможності підприємств залізничного транспорту дала автору підстави говорити про наявність чітко вираженої структурної асиметрії між державним і приватним сегментами, де АТ «Укрзалізниця» утримує домінуючі позиції на ринку (понад 60%), забезпечуючи найширше територіальне охоплення перевезень. Загалом, конкурентоспроможність підприємств залізничного транспорту сьогодні визначається не лише масштабами діяльності, але й передусім, здатністю поєднувати технічне оновлення, ефективну логістику та фінансову стійкість. Не менш важливою стає також адаптивність до нестабільних умов

функціонування, що особливо актуально в умовах мобілізаційної економіки (с. 110-120).

Третій розділ *«Стратегія та інвестиційна політика підприємств залізничного транспорту в умовах мобілізаційної економіки»* присвячений удосконаленню механізмів розробки стратегії та інвестиційної діяльності підприємств залізничного транспорту та напрямів їх удосконалення в умовах мобілізаційної економіки в Україні. Автор обґрунтував, що девелопмент підприємств залізничного транспорту має спиратися на поєднання стратегічних і тактичних підходів, спрямованих на впровадження інноваційних технологій перевезень та їх оптимізацію, удосконалення систем управління ризиками, розширення міжнародного партнерства та реалізовуватися через пріоритизацію інвестиційних рішень, спрямованих на усунення виявлених обмежень розвитку, підвищення ефективності використання ресурсів та забезпечення стабільності перевізного процесу. Підкреслено важливість цифрової трансформації, як ключового чинника підвищення ефективності управління інвестиційними ресурсами, забезпечення прозорості фінансових потоків та посилення конкурентоспроможності підприємств. Автором запропоновано та шляхом економетричного моделювання інвестиційної моделі розвитку підприємств залізничного транспорту України в умовах мобілізаційної економіки обґрунтовано потребу оновлення парку вантажних локомотивів з урахуванням фінансових, технічних, соціальних та інших аспектів, а також застосування новітніх методів оцінки показників економічної ефективності інвестиційної програми проєктів «Програма оновлення парку електровозів» зважаючи на високий рівень невизначеності та ризиків (с. 121-151). Це дозволить визначити найбільш перспективні та оптимальні напрямки розвитку галузі, забезпечити сталу ефективність роботи залізничного транспорту навіть у складних умовах мобілізаційної економіки (с. 151-170).

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи

Основні положення дисертаційного дослідження достатньо повно висвітлені у наукових публікаціях здобувача, зокрема у 4 статтях у наукових фахових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України (категорія «Б»); 8 публікацій, які були апробовані на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. В цілому публікації належним чином відображають основні результати дослідження та свідчать про відповідний рівень апробації досліджень і їх наукову значущість. Таким чином, наукові результати, описані в дисертаційній роботі повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувача.

Зауваження та дискусійні питання до дисертаційної роботи

Позитивно оцінюючи фаховий зміст дисертаційного дослідження здобувача, слід зазначити окремі дискусійні положення:

1. Доцільно здійснити більш ґрунтовний вибір системи показників оцінювання конкурентоспроможності підприємств залізничного транспорту, а також методичних підходів до їх інтеграції в узагальнюючий оціночний показник (с. 89-110).

2. Під час здійснення фінансового моделювання (с. 121-142) слід уточнити підходи до врахування впливу зовнішніх чинників, зокрема ризиків, пов'язаних із воєнними умовами.

3. Зважаючи на сучасні умови функціонування галузі та високий рівень невизначеності зовнішнього середовища, доцільною є деталізація механізмів практичного впровадження запропонованих концептуальних положень розвитку підприємств залізничного транспорту (с. 142-151).

4. З метою забезпечення комплексності та підвищення практичної цінності Концепції девелопменту підприємства залізничного транспорту та управління його конкурентоспроможністю й інвестиційною діяльністю в умовах мобілізаційної економіки (п.п. 3.2), бажаним є проведення аналізу закордонного досвіду.

5. Зважаючи на багатопрофільний характер діяльності підприємств залізничного транспорту, під час розкриття загальних напрямів удосконалення стратегії та інвестиційної політики (с. 151-167) доцільно здійснити їх систематизацію з урахуванням особливостей діяльності стратегічних одиниць бізнесу.

Висловлені зауваження мають дискусійний характер і не знижують загального високого рівня дисертаційної роботи.

Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота Качковського Олександра Дмитровича на тему «Девелопмент підприємств залізничного транспорту в умовах мобілізаційної економіки» є завершеним самостійним дослідженням, що містить наукову новизну й практичну цінність для формування ефективної політики розвитку підприємств залізничного транспорту в умовах мобілізаційної економіки та післявоєнного відновлення. Дисертаційна робота відповідає спеціальності 051 «Економіка» та вимогам до її оформлення, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44).

Автор дисертаційної роботи на тему «Девелопмент підприємств залізничного транспорту в умовах мобілізаційної економіки» Качковський Олександр Дмитрович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

професор кафедри економіки та управління виробничим і комерційним бізнесом, Український державний університет залізничного транспорту, доктор економічних наук, професор

Вікторія ОВЧИННІКОВА

Особистий підпис Вікторія ОВЧИННІКОВА
засвідчую 18.05 20 26 р.
Завідуючий канцелярією
УкрДУЗТ С. ЦЕЛОМБИТЬКО